

Fakatalanoaga ki
nā Tulāfono ma nā
Taki fakatutu, ki te
fakaaogāga o nā faiga
ke tāofi fakamālohi he
tino i nā āoga iēia kua
lehitala ma nā āoga a
nā Māori e igoa ki nā
kura, i luga o Niu Hila

Fakahologa

- 3 Aiheā te fakatalanoa ai e ki mātou nā tulāfono ma nā taki fakatutu ki te fakaaogāga o nā faiga ke tāofi fakamālohi he tino (physical restraint)**
- 4 Ko ni ā nā tulafono kua fakatutu āgai ki te tāofiga fakamālohi o ni tino?**
- 6 Ko ni ā nā taki kua fakatutu atu āgai ki te tāofiga fakamālohi o ni tino?**
- 8 E manakomia ke i ei ni koleniga?**

Aiheā te fakatalanoaga e ki mātou nā tulāfono ma nā taki fakatutu ki te fakaaogāga o nā faiga ke tāofi fakamālohi he tino (physical restraint)

Kia ora ma fakamālō atu ki nā fakatalanoaga ki nā tulāfono ma nā taki fakatutu ki te fakaaogāga o nā faiga ke tāofi fakamālohi he tino (physical restraint).

E ki mātou iloa ko tamaiti e fiafia, e ola mālōlō ma lagona te haogalēmū, e lelei ai ā lātou akoakoga. Kua kaumaia ni lagona mai nā āoga, nā mātua, nā kāiga, ma ni tino i loto o nā komiuniti iēia e hē kātoatoa lelei te mālohi (disability), ko nā tulafono ma nā taki ki te fakaaogāga o nā faiga ke tāofi fakamālohi ai he tino e tatau ke tuku mai ai ni taki e talafeagai venā he fakamainaga ki te taimi e tāofi fakamālohi ai ma vēhea foki ke puipui ke nahe fakaaogāgia, ke lelei ai te puipuia ō tamaiti ma nā talavou mai ni faiga kino.

Ko te Kulupu Faufautua e igoa ko te Physical Restraint Advisory Group (Kulupu Faufautua) nā fakatū i ā Hetema 2020 ke fehoahoani ki te Matāeke tau Akoakoga ke fakafōu nā tulāfono ma nā taki kāfai e uma te fai [o nā hūiga ki te tulāfono ki te fakaaogāga ke tāofi fakamālohi he tino i loto o te tulāfono a akoakoga mā nā koleniga – Education and Training Act 2020](#). Ko te Kulupu Faufautua e i loto ai nā hui o mātua, te kaufaigāluega akoakoga ma nā tino e i ei ō lātou hē mālohi o te tino.

Ko te kautū nā mālilie fakatahi ki ei mō te Kulupu Faufautua, ke fatu ni tulafono (rules) ma ni taki ki nā faiga ke tāofi fakamālohi he tino i loto o he āoga, e:

- amanakia nā aiā tatau ō tamaiti, nā kāiga ma te kaufaigāluega a te āoga
- puipui te fakaaogāga ke tāofi fakamālohi he tino, vaganā ai kāfai kua hē i ei he tahī faiga e tatau ke fai
- ke fakamanino ma hapoti te taimi e talafeagai ma vēhea foki ona tāofi fakamālohi he tino.

E fehoahoani atu ki mātou vēhea

E i ei nā tulafono ma ni taki fōu kua fakatutu e te Kulupu Faufautua. Fakamolemole oi faitau nā tulafono ma nā taki muamua, oi lea mai ai pe vēhea ō lagona. E mafai e koe oi fakatumu ni [fakafehili i luga o te neti](#) pē imeli mai ō lagona ki te physicalrestraint.convo@education.govt.nz.

E fia fakalogo ki mātou mai nā āoga, āoga ā Māori, faiāoga, te kaufaigāluega e hē ni faiāoga, nā tino fehoahoani fakapitoa ki nā akoakoga, nā tino e i ei ni hē mālohi o te tino, tamaiti ma te kautalavou ma ō lātou mātua, nā kāiga pe ūno aogā nā tulafono ma nā taki fōu kua fakatutu, ko ni ā ni huiga e ūno manakomia, mā pe i ei ni vāega e mihi pe ko iētahi matakupu e tatau ke kikila ki ei.

Ko nā pepa e tuku mai ai ni lagona, e tatala mai te aho 23 Novema 2021 ke pa ki te 31 Mati 2022.

Kāfai e tapunia nā fehili, kā gālulue te Matāeke ma te Kulupu Faufautua ke mātau nā lagona o nā tino uma lele kako heki fakamautugia nā tulafono ma nā taki kae ke lolomi.

Ko ni ā nā tulafono kua fakatutu āgai ki te tāofiga fakamālohi o ni tino?

Ko nā tulafono e fakahino ai te faiga o te gāluega ma nā vāega e tatau ke fakataunuku ke mulimuli ki ei nā pulegāluega, nā puleāoga, nā faiāoga ma te kaufaigāluega tēia e i ei te fakatagaga, i nā tulaga ki te fakaaogāga kāfai e tāofi fakamalohi he tino i loto o nā āoga.

Ko nā huiga e fakatutu fakatuhatuha ki te tulafono i te tauhaga 2017 e aofia ai:

- **E manakomia ai nā āoga ke fatu ni peleni hapoti mō tamaiti āoga iēia e fakapokepoke lahi ke pā ki he tūlaga e taofi fakamālohia ai.** Ko te huiga tēnei e talafeagai ki nā peleni e patino lava ki nā tino tautokatahi ke puipua ai na fakafitaui ma nā uiga iēia e ono pa ai ki he tulaga fakapokepoke lahi. E tuku ai te āvanoa ki nā mātua ma nā mātua tauhi ni tautuaga mai ni fakalāpotopotoga e tokalahi ke fehoahoani ki nā akoakoga ma te ola mālōlō lelei o a lātou fānau i loto i nā āoga. E manakomia te fakataga a nā mātua kāfai ko nā fakatinoga ke tāofi fakamālohi he tamaiti, ei loto o tona peleni hapoti.
- **E manakomia ai nā āoga ke lava te taimi e tuku atu ki nā mātua ke kaufakatahi ai ki ni talanoaga i te uma o he taofiga fakamālohia o hana tama.** E atafia ai te tāua lahi o te gālulue faka pāga o nā āoga ma nā mātua i luga o he malamalamaga pe aiheā nā tutupu ai he mea mā vēhea ona puipua ke nahe toe tutupu. Ko nā āoga kā manakomia ke fakailoa ki nā mātua i luga o ni talanoaga te tulaga nā tāofi fakamālohi ai tana tama, nailō i te taimi muamua e fakailoa āloakia ai. Ko te mea tēnei e fakafaigōfie ai mō nā āoga ke fakailoa ki nā mātua ma nā tauhi mātua i he taimi vave lele.
- **E manakomia ai ko te lipoti kāfai e tāofi fakamālohia e aofia ai nā fakamatālagā iēnei:**
 - Ko ai te fai e ia te lipoti o te mea nā tutupu āgai ki te tāofi fakamālohia o he tamaiti. Ko nā fakamatālagā iēnei e fehoahoani ke kitea ai te tulaga o te malamalamā o te kaufaigāluega ki te tāofiga fakamālohia ai o he tamaiti, ma te lātou tiute ke fai he lipoti.
 - Kāfai e i ei ni manakoga tau akoakoga mō te tamaiti āoga. Ko nā fakamatālagā iēnei e fehoahoani ke mātau ai te fakaaogāga o te tāofi fakamālohi e aofia ai nā tamaiti āoga. Ko te tulaga tēnei ko he faiga mo he taimi pukupuku ke pā ki he taimi ke mafai ai nā tulaga

iēnei ke mafai ke tāofi fakamālohi he tamaiti, e hokotaga ki he Lehitalaga o nā Fehoahoani i nā Akoakoaga.

- **E mafai ai ke fai nā lipoti i te lumanaki kui i nā hihitemi e fakaaogā ai te neti e igoa ko te Student Management Systems** ke fakafaigōfie ai nā tulaga iēnei mo nā āoga.

Fakailoa mai nā itukaigā koleniga e manakomia mō faiāoga, ma te kaufaigāluega kua i ei he fakatagaga:

- Ko nā faiāoga uma lele venā ma te kaufaigāluega kua i ei he fakatagaga, e manakomia ke fai nā koleniga i luga o te neti āgai ki nā Taki ma venā ai e hapoti ke mātau nā mea e oho ai te loto ita, ke malamalamā ki nā manakoga iēia e hē fakamālohi, ma puipua, fakataigole ma tautali foki ki nā fakafitaui o nā tamaiti āoga. Ko te mea tēnei e atafia ai te kautū tēia ke puipui te fakaaogāga ke tāofi fakamālohi he tino, vaganā ai kāfai kua hē i ei he tahī faiga e tatau ke fai.
- Ko nā faiāoga iēia e lahi atu te fakapokepokea ona ko ki lātou te ōno fakaaogāgia e ki lātou nā tulaga ke tāofi fakamālohia he tamaiti, venā te kaufaigāluega uma e i ei he fakatagaga kae e hē ni faiāoga, kā manakomia ke koleni ke iloa nā tāofi e talafeagai. Ko te mea tēnei e atafia ai he lagona kāfai e koleni uma nā faiāoga ke fakaaogā nā tulaga iēnei e tāofi fakamālohia ai he tamaiti āoga e hē talafeagai, kae ko nā faiāoga iēia e ōno fakaaogā e ki lātou nā vāega iēnei, e tatau ke ki lātou iloa nā tulaga e fakatinoa ai i luga o te haogalēmū i hō he taimi e fakaaogā ai. Ko te kaufaigāluega uma lele kua i ei te fakatagaga iēia e hē ni faiāoga, e manakomia ke koleni i te faiga ke tāofi fakamālohi, kae e fuafua lava ki te fakauigaga o he tino kua i ēi te fakatagaga e vēia e tuhi ai i loto o te Tulafono o nā Akoakoga ma nā Koleniga 2020.

Kilikī i kinei ke maua hau kopī kātoa o nā tūlafono kua fakatutu

Fehili

Ko ki mātou e hakili ni lagona mō tagata āgai ki nā fehili iēnei ki nā tulafono kua kamata fakatutu:

E āvanoa koe kopi nā puha ei loto ai nā fehili ma nā puha e tiki ke tali mai ai koe i he imeli, lafo ki te physicalrestraint.convo@education.govt.nz

E lagolago e koe ki te manakoga ke fatu he peleni hapoti mō nā tamaiti āoga iēia e manakomia ke i ei?

lo Heai

Kafai e hēai, aiheā?

E lagolago koe ki te manakoga ke fakailoa ma fakatalanoa ia mātua ma mātua tauhi?

lo Heai

Kafai e hēai, aiheā?

E lagolago koe ki nā manakoga tau lipoti, e aofia ai ni fakamatalaga e manakomia i loto o te pepa lipoti?

lo Heai

Kafai e hēai, aiheā?

E lagolago koe ki nā manakoga mō nā koleni o faiāoga ma te kaufaigāluega kua i ei he fakatagaga?

lo Heai

Kafai e hēai, aiheā?

Ni iētahi fakamatalaga āgai ki nā tulafono:

Ko ni ā nā taki kua fakatutu atu āgai ki te tāofiga fakamālohi o ni tino?

Ko nā taki kamata fakatutu e fakamanino ai ki nā āoga āgai ki nā mea e māfai e faiāoga ke fai ke puipuia ai, fakataigole, ma tali lelei i ni auala e haogalēmū ki nā fakafitauli o he tamaiti, e aofia ai nā taimi iēia e tatau ai ke fakaaoga te taofiga o fanau kae ke puipuia ai mai ni fakalavelave.

Kua mātāu e nā taki te tāua o te gālulue fakatahi i te vā o faiāoga, tamaiti ma te kautalavou, maō lātou mātua ma nā kāiga, ke puipuia ai te fakaaogāgia o nā tulaga ke tāofi fakamāloha vaganā ai e fakaaogā mulimuli lele, kāfai kua he i ei he tahi mea e mafai ke fai.

Ko nā huiga e fakatutu fakatuhatuha ki nā taki i te tauhaga 2017 e aofia ai na taki o:

- **ke mālamalama i nā uiga i nā tulaga o nā tamaiti āoga e i he tulaga fakafitauli ma fakatalanoa ni manakoga e heki fakamaliegia.** Ko te huiga tēnei e fehoahoani ki nā faiāoga ke malamalama lelei pe vēhea ona puipuia nā uiga iēia e fai ma lukitau ki iētahi tino, ma fakamekeke ni faiga e tapena lelei ma fehoahoani.
- **pe vēhea oi peleni ma gālulue fakatahi ke kitea nā vaega e oho ai nā uiga o nā tamaiti āoga venā ni manakoga e hē fakamaliegia, oi fatu ai ni peleni hapoti mō tamaiti takitahi ke fakamaliegia nā manakoga iēnei.** Ko te mea tēnei ei loto ai he pepa taki mo he peleni hapoti, na fatu e nā kāiga ke faigōfie ke malamalama ma faigōfie te faitau, ma te fakatinoga. E lahi lele nā fakamaumauga e fakamautinoa ai kāfai e gālulue fakatahi nā āoga ma nā matua e mafai ai ke auhia nā tini mō tamaiti āoga.
- **nā uiga e talafeagai kāfai e hokotaga.** Ko te mea tēnei e fehoahoani ke lelei te fakatinoga kāfai e i ei ni hokotaga faka - te - tino, fehoahoani ke lelei nā hokotaga a tamaiti āoga ma te kaufaigāluega tau akoakoga.

● **ko ni ā nā mea e mafai ke fai e faiāoga ma nā tino o te kaufaigāluega e fakataga, kāfai e manakomia ke fakaaogā e ki lātou te tulaga tāofi fakamalohi ona kua he i ei he tahi mea e mafai, ke puipuia ai i he mea e afāina e tutupu.** Ko te mea tēnei e fehoahoani ke fakamautinoa ai, kāfai ko te kaufaigāluega e manakomia ke fakaaogā te tulaga ke tāofi fakamālohi, e ki lātou iloa nā faiga e haogalēmū.

● **e fuafua vēhea ni lagona mātuiā lele.** Ko te mea tēnei e mulimuli ki nā huiga ki te tulāfono tēia e fakataga ai ke tāofi fakamālohi ke puipuia ai he tulaga hē lelei lahi, kāfai kua hē i ei lele hē tahi faiga e mafai. Ko te taki tēnei e fehoahoani ki te kaufaigāluega a te āoga ke mālamalama i te tulafono fōu, mā ko ni taimi vēhea te fetaui ki ei.

● **fakatakikaki nā ata e ō ni mea e ōno tutupu** ke hapoti ai nā talanoaga ma nā mafaufauga o te kaufaigāluega, ke puipuia, fakaitiitia ma fofōgia te fakafitauli e ōno pa ai ki he tulaga fakahētonu.

E mafai ke maua hau kopī o nā taki kua kamata oi fakatutu, e maua i luga o te neti

Fehili

Ko ki mātou e hakili ni lagona mō tagata āgai ki nā fehili iēnei ki nā taki kua kamata fakatutu:

E āvanoa koe ke kopi nā puha ei lo lo ai nā fehili ma nā puha e tiki ke tali mai ai koe i he imeli, lafo ki te physicalrestraint.convo@education.govt.nz

E fehoahoani nā taki ke mālamalama ai pe vēhea oi puipuia ma tali haogalēmū ki nā fakafitauli ma nā uiga iēia e i ei he lukitau?

lo Heai

Kafai e hēai, aiheā?

E manino i nā taki pe ko ni ā nā tulaga hokotaga faka-te-tino ēia e taliagia?

lo Heai

Kafai e hēai, aiheā?

E manino i nā taki pe ko āfea ma vēhea te fakaaogāga o te tulaga e fakaaogā ai te tāofi fakamālohi, e aofia ai pe heā te maualuga pe ko te fuaefea o ni fakafitauli e mafai ke i ei?

lo Heai

Kafai e hēai, aiheā?

E fehoahoani nā ata fakatakitaki? Ko ni itūkaigā ata fakatakitaki vēhea te mihi?

lo Heai

Kafai e hēai, aiheā?

E fofou koe ke kavatu vēhea nā taki, kae ke faigofie lele ai ke maua e koe?

Ni iētai fakamatalaga āgai ki nā taki:

E manakomia ke i ei ni koleniga?

E i ei te taimi kua fakatātia ke fatu ma fakatino ai te vāega e ō nā koleniga fōu iēia e atafia ai nā manakoga i loto o nā tulāfono fakatutu.

Ko nā fakakupuga ma te tuhiga o nā koleni (e fai i te neti ma ni talanoaga i loto o ni faleāoga kae fai ite neti) e havali ai te vāega e fai nā koleni ki nā Taki fōu venā nā manakoga o te Tulāfano. E i loto ai ni faiaga e talafeagai ma ni faiga e fakaaoagā i te āoga ma nā taimi āoga lava.

Ke mālamalama ki nā uiga, tali lelei (Understanding Behaviour, Responding Safely (UBRS) he auala e fakatino ai te kōhi, e fakatū ke fakaauau ma ke i loto ai ni faiga e atafia ai te malamalama ki ni tūlaga hē lelei nā pā ki ei he tamaiti. Ko te kōhi kā toe faifakalelei kae ke faigōfie te fakatinoga ke fakamalie nā manakoga o te āoga, ma ke fetauki ki nā tulafono ma nā taki, venā na fehoahoaniga ma nā tautuaga e i ei nei a te Matāeke tau Akoakoga.

Ko nā koleni ki nā tāofi e haogalēmū e fakaauau kāfai e i ei he peleni hapoti e tuhi ai ko na tulaga e tāofi fakamalohia ai he tino, e ōno tatau ke fai mulimuli lele kāfai kua hē i ei he tahi mea e mafai ke fai. E fakamaliegia ai nā manakoga i loto o te Tulāfono mō ni peleni hapoti ma nā fakatatauga lava a faiāoga.

Fehili

Ko ki mātou e hakili ni lagona mō tagata āgai ki nā fehili iēnei ki nā koleniga kua fakatutu:

E āvanoa koe ke kopi nā puha ei loto ai nā fehili ma nā puha e tiki ke tali mai ai koe i he imeli, lafo ki te physicalrestraint.convo@education.govt.nz

E ōno fakamaliegia nā manakoga e fakatutu tau koleni
(fakamatalaga ma nā talanoaga e fai i te neti, fakalelei te UBRS ma te fakaauauga o nā koleni ki nā fai tāofi e haogalēmū) ma faiāoga
ma iētahi o te kaufaigāluega ma fehoahoani ke malamalama pe
vēhea ona fakataigole te fakaaoagāga o te tulaga e tāofi fakamālohia
ai he tamaiti.

Io Heai

Kafai e hēai, aiheā?